

Sõjaväelastest mägironijad sooritavad eksamid Mont Blancil

Tekst: GERLI ROMANOVITŠ

Fotod: erakogu

Kaitseliidu Alutaguse maleva mägironimiskooli õppurid olid kooliaasta jagu õppeklassis pinke nühkinud ja Eesti väikestel mägedel trenni teinud, kui järgnes esimese õppeaasta suvine lõputöö Alpides – Mont Blancil tuli ronida vähemalt 3000 meetri kõrgusele.

Mõte kasutada ära Kaitseliidu Alutaguse maleva instruktori Olev Margi mäeinstruktorioskusi tekkis tema juures enesekaitsetreeningutel käivatel meestel paari aasta eest. Seepeale otsiti välja NATO koolitusstandardid ja tegutsema hakkas Eesti esimene mägironimiskool. Et Eesti saaks kaheksa esimest NATO standarditele vastavat mägesid tundvat ja seal liikuda, varjuda ning kas või laviini liikuma lasta oskavat võitlejat, tuleb meestel kokku kolm talve õppida ja harjutada, sooritada veel kaks mägironimiskatset ja anda seejärel ära tõsine lõpueksam. Saadav atestaat annab neile õiguse mägedes ka teisi juhendada.

KODUNE TAGALA

Mägedes toimetulek nõuab põhjalikku kodust ettevalmistust ja tõsist eeltreeningut. “Esmalt muidugi teooriatunnid, kus räägitakse ellujäämisest, mägedes liikumisest, toitumisest. Et sõjaväelastel on ka varustus, relvad ja moon ning kõik see on raske, peab toit olema kerge,” selgitab Olev Mark.

Koos vana kaaslaste ja koostööpartneri Enn Käissiga on ta juba aastate eest mõelnud välja terve menüüjao mägironijate retsepte. Et see oli ajal, kui osa tema jüngritest õmbles endale ise rihmad ja üks meisterdas isegi “kassid” (saabaste alla kinnitavad 10–14-hambalised metal-

Esimesed NATO standardi järgi mägedes ronimise koolitust saanud Alutaguse maleva kaitseliitlased tegid sel aastal Mont Blancil omamoodi üleminekuksami. Eesmärk oli tõusta 3000 meetri kõrgusele, tegelikult jõuti Olev Margi juhtimisel 3800 meetrile ja kõrgemalegi.

list abivahendid), ei saanud meeste ettevõtmistest kõrvale jääda ka naised. Nemad pididki kodus usinalt praeahjus juustu ja hakkliha kuivatama, et meestel kõrgel mägedes midagi süüa oleks.

Peale tundide Alutaguse maleva õppeklassis harjutasid mehed üles alla ronimist mööda Kohtla-Nõmme kaevanduspargi-muuseumi tehisseina, proovisid ronimisioskusi Ontika paekaldal, aga ka Pannjärve ääres – seal on võimalik harjutada lumisel mäeküljel liikumist – ning katsetasid mäkketõusuvahust lumises metsas ööbides.

Alpidesse jõuti suvel, juulikuus ja retke eesmärgiks oli tõusta rada mööda 3000 meetri kõrgusele. Selle eesmärgi saavutasid Mont Blancil kõik kaheksa: Olev Mark, Toomas Ziljov, Rein Sabolotni, Uno Muruvee, Robert Nagel, Pavel Vähk, Sander Sabolotni ja Siim Juuse.

Pooled meestest – Rein Sabolotni, Uno Muruvee, Toomas Ziljov ja Olev Mark – käisid 24. juulil ära ka ligi 4810-meetrise Mont Blanci tipus.

NÄDALAST AJAVARU VAJA EI LÄINUD

“Sel aastal oli kõik kerge. Liikusime mööda kergest maastikku ja jalgradasid. Isegi ilm soosis meid,” tunnistas Mark. Sellel ajal, kui kogu Euroopa kuumuse käes ägas ja põllumehed nukra näoga kõrbenud vilja vaatasid, rõõmustasid mägironijad selge ilma üle.

Alutaguse maleva rühm asus teele nädalase varuga, arvestades võimalusega, et kehva ilma tõttu ei ole võimalik kohe märke tõusta. “Olen näinud küllalt selliseid gruppe, kes tulevad kohale ega jõuagi õiget ilma ära oodata, vaid peavad varem koju tagasi lendama. Näiteks ameeriklastel on mitu korda jäänud Mont Blancil käimata, sest tagasilennupiletid on muretsetud ja aega ilma

oodata ei ole,” teab kogemustega Mark.

Varunädalat kaitseliitlastel aga vaja ei läinudki. Nädal kulutati aklimatiseerumisele ja harjutati kõrgustega vähehaaval ülespoole tõustes. 3800 meetri laagrisse jõudsid kõik, sealt püüti edasi minna mäe tippu.

“Kõik kahjuks nii kõrgele ei jõudnud, meestel tekkis kõrgusehaigus, mis väljendub väga tugevas peavalus,” räägib instruktor ja imestab, et maha jäid just tugevas füüsilises vormis olivad, kes lõövad kaasa kõikidel Kaitseliidu spordivõistlustel.

SULA MUUTIS TÕUSU OHTLIKUKS

Teekonda tippu alustati kell kaks öösel. Kui tavaliselt valitakse tipu vallutamiseks päevane aeg, siis Alpide kõrgemasse märke hakatakse tõusma just öösel. Ühelt poolt seetõttu, et päikesetõusul avaneb mäelt võrratu vaade. Teisalt pääseb öise ülesminekuga hommikuse sula eest, mis muudab raskeks nii lume kui ka liikumise. Igal ööl läheb Mont Blancile sadakond mägironijat. “Pealambid lähevad nagu jaaniussid üles,” kirjeldab Mark.

Ühel hetkel jäi ülesminejate vool toppama. “Selgus, et sulaga on

MONT BLANC

(Massif du Mont Blanc, Monte Bianco, eesti keeles ‘valge mägi’)

- Alpide kõrgeim mäetipp (2005. aasta detsembrikuu mõõtmiste järgi on lumega kaetud tipu kõrgus 4808,75 m ja kalju tegelik kõrgus 4792 m merepinna).
- Asub Kagu-Prantsusmaal (45°55' põhjalaiust, 06°55' idapikkust).
- Parimad ronimiskuud juuli, august, september.
- Dokumenteeritud esmavallutamine 220 aastat tagasi – 8. augustil 1786.
- Esmavallutajad prantslased Michel-Gabriel Paccard ja Jacques Balmat.
- 1821. aastal moodustati Compagnie des Guides (mäegiidide ametlik organisatsioon), mille litsents peab olema igal mäegiidil (neid on ligikaudu 800).
- 1924. aastal korraldati Mont Blanci jalamil Chamonix's rahvusvaheline talispordinädal, mida Rahvusvaheline Olümpiakomitee otsustas 1926. aastal Lissabonis peetud 24. istungil nimetada esimesteks taliolümpiamängudeks.

mäele tekkinud lõhed, mida seal varem ei olnud,” selgitab Mark, kes on mäeinstruktorina mitmeid suvesid inimesi Mont Blancile viinud. Varem on ta märke tõusnud 19 korda. Kuna lõhed tulid ka teistele rühmadele üllatusena, ei riskinud keegi enam edasi minna. “Hakkasime siis ees minema ja ülejäänud paarkümmend inimest hakkas meie järel liikuma.” Nii oligi sellel ööl esimesed, kes tippu jõudis, Marki rühmas olnud Toomas Ziljov.

Sula oli mäel ka muud kurja teinud. Vahetult enne tippu olev hari, mille laiuseks oli enne kuni kolm meetrit,

oli suure soojaga sulanud poolemeetriseks ja see muutis ülesmineku keerulisemaks. “Ohtlikuks tegi selle ületamise tuul, mis tipus on iiliti 120 meetrit sekundis. Päev varem oli tuul ühe itaallase sellesama harja pealt minema pühkinud ja see mees hukkus,” teab Mark.

Mark ise kukkus tagasiteel korraks lõhesse, aga sai kirkaga servast kinni ja tema taga olnud prantslaste rühm tõstis ta kohe välja. “Ma ei jõudnud isegi muretsema hakata,” on mägironija õnnelik.

JÄRGMINE VAHETEST TULEB RASKEM

Ka järgmisel aastal ei ole eesmärgiks minna kõrgemale kui 3000 meetrit, aga siis tuleb osaliselt liikuda mööda jääd ja kaljusid. Kolmanda aasta lõpus peab minema juba mööda jääseina. Ja siis järgneb lõpueksam, mille hindajateks kaasatakse teisi ronimisinstruktoreid. Mark loodab, et nende hulgas on poolakad, kes tegid sõjaväe mägironimiskooliga juba varem algust. Nii teised praktilised koolitused kui ka eksam sooritatakse Mont Blancil, ainult liigutakse erinevaid külgi pidi ja erisugustel maastikel.

Järgmisel aastal kasvab ka kaasasoleva varustuse kaal. “Tänavu oli meil varustus kerge, kuid et sõjaväelased peavad kandma nii relva kui ka moonat, lisaks raadiosaateid ja muudki, tuleb koormust suurendada,” ütleb Mark. Ilmselt padrunikasti keegi märke tassima siiski ei hakka – raskused asenda-

Alpide kõrgemasse märke hakatakse tõusma öösel: ühelt poolt seetõttu, et päikesetõusuga avaneb mäelt võrratu vaade, teisalt pääseb öise ülesminekuga hommikuse sula eest.

Teekond märke algas Chamonix'st ja lõpp oli peaaegu 4810 meetri kõrgusel Mont Blanci lumises tipus.

takse veemahutitega. Nimelt võetakse mägedes vee eest hingehinda – üleval tuleb poolteise liitri vee eest välja käia 12 eurot. “Et seal kohapeal vett pole ja mäkketõusjaid ei taha seda ise kaasa tassida, peavad nad joogivett üleval ostma,” selgitab Mark, kes on Mont Blanci jalamil asuvast taliolümpiahällist Chamonix’st aastaid turismirühmi üles viinud.

EESMÄRK LIIKUDA MÄGEDES VARJATULT

Mark selgitab, et alpinistid ja sõjaväelastest mägironijad erinevad üksteisest nagu päev ja öö. “Alpinistid peavad olema erksalt riides, et neid oleks kaugele näha, sõjaväelased aga varjuma ja olema võimalikult vähemärgatavad. Alpinistide eesmärk on vallutada tippe, sõjaväelastest mägironijad väldivad neid ja otsivad liikumiseks kergemaid radu,” loetleb Mark erinevusi.

Mägede tundmine tagab sõjaväelastele oskuse maastikku hinnata. Valida tuleb kergem tee ja osata hinnata, kus võib tekkida oht, et

Esimesel aastal tähendab praktiline õpe liikumist mööda radasid, kuid iga aastaga muutub teekond raskemaks.

vaenlane saab sulle laviini kaela lasta. Lisaks peab liikuda oskama öösel, mida alpinistid tavaliselt ei tee (v.a Mont Blancile tõusu algus).

Tänavu esimese rühmaga mägedes praktilisel õppel käinud Mark loo-

dab, et järgmisel aastal on minejaid rohkemgi.

Uus õpperühm on mõeldud eelkõige noortele, kuid ka täiskasvanud kaitseliitlased on Alutaguse mägiromiskoolis endiselt teretunud. **KK!**

NATO mägironijad

Tekst: GERLI ROMANOVITŠ

Eestlased võtsid mägiromiskooli luues eeskujuna poolakatest, kes koolitasid NATO standardite järgi mehi juba kolm aastat tagasi.

SATELLIITTELEFON LISAB SELJAKOTILE KAALU

Sõjaväelastest mägironijate varustuse muudavad raskeks relvad, laskemoon ja lõhkeaine. Kaalu lisab mägedes kasutatav satelliittelefon. Tavalised mägironijad kasutavad mobiiltelefone, mille võrkudes on Euroopa mäetippudel hea levi, ent Aasias neid kasutada ei saa. Et mäed takistavad ka raadiosaatjate kasutamist, on ainsad sidepidamisvahendid rasked pika antenniga satelliittelefonid. Palju kaaluvad ka nende akud ja kaasas tuleb kanda erinevaid laadijaid – nii selliseid, mis laevad päikeseenergia ja valguse toimel, kui ka neid, mida saab kasutada öösel. Satelliittelefoni akusid saab laadida ka mehaaniliselt – vända abil. Lisaks militaarvarustusele on kaasas kõik, mis ronimiseks vajalik.

VARUSTUS TEEB MÄRKAMATUKS

Mägiromisvarustus peab tegema sõjaväelastest mägiromijad märkamatuks. Näiteks poolakad kasutasid kahtpidi kantavat kapronriietust: see oli ühelt poolt valge, et märkamatuks lumel liikuda, ja ümberpööratult pruunikashall,

mis jääb kaljude taustal eristamatuks. Ühtegi metallkarva eset ei tohi olla, sest need peegeldavad valgust, mis on helikopterilt ja satelliidilt nähtav. Laviinilabidas on värvitud valgeks, varustus, mida kasutatakse kaljudel, on aga pruun. Ka köied.

Lume peal liikumist võimalusel välditakse, sest sinna jäävad jäljed. Minnakse mööda kaljusid või jääd, liikuda võib ka lume piiril. Kui käiakse lund mööda, astutakse kohta, kus jäljed juba ees – näiteks minnakse mööda loomaradu. Lumel liigutakse ka siis, kui tahetakse vaenlast lõksu meelitada. Selleks minnakse läbi värske lume ja pannakse sinna lõhkeainet ning kui vaenlane mööda jälgi järgneb, lastakse plahvatuslega laviin liikuma. Alati peab aga jälgima, et ise sellisesse lõksu ei satuks. Telk, mida kasutatakse, on pruun. Tavaliselt eelistatakse ööbida aga lumekoobastes või ehitatakse iglu.

PEIDETUD LÖKKED

Palju liigutakse öösiti või metsapiiril, kus on ka soojem. Sinna peidetakse ka osa varustusest. Samuti saab seal lõkkel süüa teha. Lõkke tegemiseks tuleb kasutada aga kuivi puid, et ei tekiks valget suitsu, mis hästi välja paistab. Öösel pole suitsu näha, kuid siis peab jälgima, et valgus ei paistaks kaugele. Iga mees kannab ise oma toidumooni ja valmistab toitu eraldi. Ühiselt tehakse vaid lõke. **KK!**

Mägimatkaaja toitumistarkusi

Tekst: GERLI ROMANOVITŠ

Toiduainetest tasub eelistada seda, mida saab tarbida keetmata. Tangainetest saab toorelt süüa tatart, mis on varem kergelt rasvas või õlis küpsetatud. Seda saab süüa nii toorelt kui ka külmas vees leotatult. Toorena kõlbavad süüa nii kaera- kui kartulihelbed, aga ka kartulipudrupulber, millest saab leotades putru valmistada. Samuti sobivad kiirmakaronid. Praadimiseks tuleb kasutada rafineeritud taimeõli või konserveeritud sulatatud võid.

TATRA ETTEVALMISTAMINE

Peenema puru eemaldamiseks tuleb tatar läbi sõela lasta, seejärel õrnalt praadida (mitte väga tumedaks). Nii on tangaine söömisvalmis. Tarvitada võib teda kolme moodi: süüa toorelt, vees leotatult või pudruks keedetult. Pudru valmistamisel piisab, kui vesi keema lasta, võimalusel lisada rasvainet ning kuivatatud liha või juustu. Rasvainega maitses- tatud puder on maitsvam ja imendub paremini.

RÖSTIMINE

Röstitud sobivad süüa kõik helbed. Kui neid enne on kuumutatud, saab organism vajalikud ained sealt paremini kätte. Sama on ka pähklitega. Seega tuleb kõik helbed, pähklid, päevalilleseemned jms juba kodus röstida.

LIHA KUIVATAMINE

Kuivatamiseks kasutatakse kas hakklihamasinast läbi lastud veiseliha või poest ostetud kvaliteetset hakkliha, kus sea- ja veiseliha pooleks (nn kodune hakkliha).

Liha puistatakse plaadile ja lisatakse ohtralt meresoola. Kui soolakristallid on väga suured, tuleb need enne peenemaks jahvatada – vastasel juhul ei jõua nad piisavalt kiiresti ära sulada. Korraga mahub ahjupannile kuivama 3 kilogrammi liha.

Ahjuse kuivavat liha tuleb segada, kuni see on kuivanud, ja tõsta seejärel veel sõelale, et viimnegi rasvaine välja valguks. Sellisel kujul võib hakkliha säilida ilma külmkapita aastaid. Niisama see süüa ei kõlba, aga pudru sisse on väga hea.

Kui minnakse matkale piirkonda, kus on piisavalt vett, võib lihale lisada ka tšillipipart, kuid mägedes, kus vett vähe ja seegi väga kallis, tuleb janu tekitavatest toiduainetest sootuks loobuda.

JUUSTU KUIVATAMINE

Kuivatamiseks mõeldud juust tuleb osta paar nädalat varem valmis ja lasta sel esmalt lahtiselt seista. Seejärel riivida juust jämeda riiviga ja laotada ahjupannile. Pannil peab juust seisma veel paar päeva, et tükid üksteise külge ei jääks. Kuivatada tuleb juustu ahjus 50 kraadi

juures – oluline on, et see kuivaks, mitte ei hakkaks sulama. Enne pakendamist tuleb juustu kergelt jahutada.

IGA TOIDUAINE ERALDI PAKKI

Tatar, hakkliha, juust ja teisedki toiduained pakitakse eraldi ja pannakse kotile juurde märke, millega tegemist. Pakendamiseks sobivad kõige paremini tühjad kilest piima-, keefiri- või koorepakendid, sest nende kile ei hakka toiduainetega reageerima.

Soojalt kilekotti pandud toit surutakse võimalikult tihedalt kokku, et kotis ei oleks hapnikku, mis soodustab toiduainete riknemist ja lisab pakile mahtu. Pakk ise peab olema kivikõva ja kummiga suletud.

RASV KÕL BAB KAASA KOLMEL VIISIL

- Rafineeritud taimeõli pannakse väikestesse kindla korgiga pudelisse, kust saab õhu välja pigistada.
- Sulatatud või võetakse samuti kaasa pudeliga. Või tuleb sulatada kuni keemiseni ja lasta siis settida, et selles leiduvad vesi ja kohupiim vajuksid põhja. Seejärel valada ülejäänud osa pudelisse. (Sellisel kujul sulatatud võid on leitud Egiptuse vaaraode hauakambritest, kusjuures see oli veel tuhandeid aastaid hiljem kasutuskõlblik.)
- Tugevalt soolatud pekk peab enne kaasavõtmist seisma lahtiselt külmkambris, sest külm kuivatab toiduainet. Pekk annab väga palju energiat just külma ilmaga, näiteks mägedes, kus tuleb öösel lumel magada. Kui minnakse piirkonda, kus vett on piisavalt, võib peki maitses- tamiseks kasutada tšillipipart, mis ajab jooma. Samuti võib seda maitsendada küüslauguga, pannes küüned peki sisse. Enne matkale minemist peab küüslauguküüned aga eemaldama, sest nii küüslauk kui ka sibul riknevad kiiresti. **KK!**

Kõrgmäestikus on kõik hinnas, nii vesi kui ka osavalt ette valmistatud toiduained, millest saab valmistada energiarikast ja maitsvat toitu.